

SUVERENITET DRŽAVE BOSNE I HERCEGOVINE

THE STATE SOVEREIGNTY OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

O suverenitetu države Bosne i Hercegovine ne može se govoriti izvan konteksta suvereniteta uopće. To prevashodno i preliminarno podrazumijeva kratku opservaciju elementarnih teorijskih pretpostavki tretmana pojma suverenosti. Suverenost uopće je jedna izuzetno kompleksna kategorija koja je veoma često, u skladu sa zahtjevima vremena, odnosno mijenama povijesti, mijenjala svoj sadržaj i stanovišta. Uprkos takvoj povijesnoj relativnosti, može se reći da je onaj izvorni subjekt suvereniteta zapravo država. Nemoguće je govoriti o državi koja ne posjeduje apsolutni suverenitet u svom punom obimu i kapacitetu. Govoriti o državi bez njenog suvereniteta zapravo predstavlja *kontradictio in adjecto*. Suverenost jedne države podrazumijeva da na njenom definiranom teritoriju može funkcionirati i egzistirati samo i isključivo vlast te države te da je ona jedina i apsolutna za sve njene građane, grupe, korporacije, organizacione jedinice bez obzira na njihovu definiciju kao i za sve ostale integrirane i interne subjekte. Istovremeno, ali i prevashodno, suverenitet jedne države podrazumijeva i njenu apsolutnu neovisnost u odnosu na sve druge države. Ti principi garantiraju njen vanjski suverenitet. Unutrašnji suverenitet garantira najvišu moguću vlast unutar njenih granica, što znači da ne može biti govora o vršenju bilo kojeg oblika vlasti od nižih nivoa ukoliko to pravo država nije nekim oblikom ugovora ranije prenijela na njih. To znači da suverenitet može biti djeljiv ali na način i u obimu koji suveren u potpunosti kontrolira. Ova je aksiomska odredba međunarodnog, političkog prava od najvišeg, krunskog značaja za status i daljnji razvoj političkih odnosa u državi Bosni i Hercegovini.

Etimološko porijeklo pojma suvereniteta leži u francuskom terminu *souverain*, sa značenjem *najviši, neograničen, nezavisan*, i to značenje zapravo vjerno oslikava poziciju suverena. Renesansa je svojim revolucionarnim elanom potaknula teorijska promišljanja u političkom

mediju. Osnivačem teorijskih premisa o suverenitetu danas se smatra Jean Bodin, koji je svoje političko učenje utemeljio na stavu da je suveren zapravo inkarnacija boga te da tom i takvom suverenu pripadaju sva božanska prava. Idealno državno ustrojstvo za takvu koncepciju suvereniteta, naravno, predstavljat će monarhija. Upravo ta monarhistička karakterizacija države je uvjetovala teorijsku artikulaciju suvereniteta 16. i 17. vijeka kao totalitarnog apsolutizma.

Divine law, odnosno *božansko pravo*, tako se kroz vijekove pojavljivalo kao jedan od ključnih razloga zbog kojih se modernistički pojam suvereniteta u tadašnjoj političkoj teoriji i praksi nije mogao artikulirati prije 17. vijeka. Naime, tek godine 1641. Thomas Hobbs izdaje čuvenu raspravu *De Cive (O građaninu)*, koja će ostati klasik političke literature i na velika vrata uvesti kategoriju građanina, što će gromoglasno objaviti dolazak nove ambiciozne i vehementne klase u stvaranju, a anakronični feudalizam uskoro otposlati u ropotarnicu povijesti. Feudalni ambijent u kojem se našao građanin bio je prepun otvorenih i latentnih antagonizama. *Divine law* je bio iskaz crkvene posesivnosti za vlašću kojom se ona apodiktično pozivala na tzv. *božansko pravo* koje je, prema tim ezoteričnim konceptima, dolazilo direktno od Boga te je kao takvo bilo prirodno, apsolutno, neosporno i neopozivo. Taj je opskurni apsolutizam vijekovima onemogućavao bilo kakve postavke o suverenitetu države izvan divinizirajućih koncepata, a toj nebeskoj argumentaciji uvijek su se pridruživala i ona aristokratske provenijencije, proizašla iz kraljevske, a potom i iz carske neutažive posesivnosti. Carevi su nominalno vršili vlast nad tim primitivnim oblikom feudalnih federacija gdje su vrlo često pravi vladari zapravo bivali lokalni gospodari koji su primjenjivali jedan pravni institut poznat kao *folks law*. Međusobna borba crkve, kralja i lokalnog narodnog prava koje je sprečavalo uspostavu realnog i objektivnog suvereniteta je obilježila cijeli dugi period srednjeg vijeka. Takve odnose je karakterizirala jedna permanentna politička i svaka druga nestabilnost koja je ozbiljno ugrožavala integritet države. Zato se Hobbs upustio u jednu političko-teorijsku konstrukciju koja je kulminirala njegovim *Leviathanom* kojoj je temeljna intencija bila ta da državi obezbijedi i garantira stabilnost čiji je izraz bio upravo suverenitet. Hobbs je imao ambiciju da državnu vlast učini neograničenom i time definitivno apstrahira, neutralizira svaki mogući utjecaj instituta *divine law* i *folks law*, odnosno crkve i lokalnog plemstva. Rezultat tih pokušaja je bio jedna potpuno sekularizirana koncepcija suverenosti. Uspostavljanje suvereniteta, odnosno uloge suverena, u Hobbsovoj političkoj kosmogoniji ima za cilj implementiranje bezbjednosti i mira. Budući da ljudi po svojoj prirodi nisu solidarni, oni se mogu disciplinirati samo zakonima koje donosi suveren. Suveren samostalno odlučuje o svojini ljudi, arbitrira o cenzuri koja

prosuduje šta je dobro, a šta zlo. On postavlja ljude na više pozicije i proglašava dopuštene doktrine. On svojim diskrecionim odnosno apsolutnim pravom suverena odlučuje o položaju konkretnih podanika, njihovom utjecaju na društvene i poslovne odnose. On odlučuje o njihovom javnom i privatnom životu, što je sa pozicije liberalnog kapitalizma potpuno disfunkcionalno. Današnja kritička teorija o Hobbsu misli kao o jednom surovom apsolutisti koji je, iz vizure kapitala koji je upravo počinjao da se razvija, razmišljao o bonitetima za državu, ali ne za društvo, odnosno za pojedince, tj. građane. On je podrazumijevao da je osnovni sadržaj suverena njegova moć te da prestankom moći on prestaje biti suveren, a njegovo mjesto zauzima neko drugi ko posjeduje konkretne i eksplicitne atribucije moći.

Divinizirajuće propozicije koje su teorijski definirale sadržaj pojma suvereniteta su već kod Johna Lockeja bile uspješno supstituirane dobrovoljnim prijenosom političke volje pojedinačnih pripadnika naroda na odabrane predstavnike. To su zapravo bili prvi inklinirajući oblici organizovane demokratije i mandatnog parlamentarizma, a koji su nastali kao posljedica političkog presedana proizašlog iz iskustva Slavne revolucije iz 1688. god. kada je engleskog kralja Jamesa II smijenio parlament. U Lockeovom političkom programu sada se kao nosilac suvereniteta pojavljuje narod koji svoj suverenitet prenosi na svoje predstavnike, što predstavlja rani oblik institucije zastupničkog mandata. Stoga Locke već predlaže podjelu mogućih državnih uređenja na monarhije, oligarhije i demokratije. Uvođenjem termina *opće volje* J.J. Rousseau dalje usavršava tretman naroda kao suverena. To se postiže izražavanjem većinske volje, što će poslije biti prepoznato kao temeljni mehanizam i sadržaj demokratije. Opća volja, *volonté générale*, tako omogućava revolucionarni čin donošenja zakona koji više nisu oktroirani nekim subjektom izvan države nego ih donose sami državni subjekti. Revolucionarnost se sadrži u činjenici da se državljani tako kroz zakone praktično pokoravaju sami sebi pa se na taj način dezavuiraju konkretni personalitet zakonodavca. Zakonodavac više ne može biti monarh, a *volonté générale*, kao paradigma obezličene vlasti, tako postaje ključna pretpostavka suvereniteta države.

Slijedila su razna druga teorijska inoviranja suvereniteta, a većina tih ideja je insistirala na identitetu države i nacije, pa je shodno tom odnosu identiteta proizlazilo i da je nosilac suvereniteta zapravo nacija. Pritom se podrazumijevalo da je moć koja je proizlazila iz neograničenog suvereniteta bila uokvirena zakonima. Snažni protagonisti ovih teorija su bili André Esmein i Carré de Malbergi pod njihovim uplivom ostale su i danas veoma utjecajne i dominantne ideje o naciji kao temeljnom sadržaju i nosiocu

suvereniteta. Ipak, zbog potpunijeg uvida u problematiku ne treba propustiti reći da postoje i jake tendencije koje oponiraju ideji nacije kao nosiocu suvereniteta i koje ga zamjenjuju tzv. suverenitetom prava tvrdeći da sva moć države zapravo proizlazi iz pravnih regula odnosno pravnog poretka kao apsolutnog autoriteta. To znači da vlast zapravo ima normativni karakter, a ove ideje nalazimo u radovima Hansa Krabbea, Hansa Kelsena i Gorgesa Burdeaua. Argumentirajući da unutrašnji suverenitet vrlo često vodi u apsolutizam, a da vanjski suverenitet uzrokuje međudržavne sukobe, kao i da je cjelokupna priča o suverenitetu zapravo najobičnija fikcija, Harold Laski i Léon Duguitsu se otvoreno suprotstavili ideji suvereniteta uopće. Iako je očigledno da ove relativizirajuće ideje o ovom važnom pojmu imaju izvjesno utemeljenje, teorijska promišljanja se u savremenom kontekstu ove problematike kreću upravo u prostoru nacionalno omeđenog suvereniteta pa se i promišljanje svake konkretne savremene problematike mora kretati upravo u ovom topusu.

Punopravno članstvo države BiH u Ujedinjenim nacijama kao i njeno priznavanje odnjenih susjeda kao i najvećeg broja svih utjecajnih i za svjetsku politiku relevantnih zemalja garantiraju vanjski suverenitet države. Apodiktična apsolutnost kompetencija države u pitanjima unutrašnjeg suvereniteta države BiH u velikoj mjeri je relativizirana krajnje čudnim i neobičnim odredbama Dejtonskog sporazuma, odnosno njegovog Aneksa 4, koji već punih dvadeset godina figurira kao jedan nekonzistentan i nakazan pravnički tekst kojeg zovemo ustav. Ovim ustavom se organizira i konstituira dezavuiranje državnog suvereniteta po vještačkim i ratnim zločinima i genocidom oktroiranim etničkim šavovima kojise tim činom zapravo legaliziraju. Frapantno je i nevjerovatno da su tzv. probosanske snage, pri zdravoj svijesti, akceptirale ovakav nebulozan tekst. Da li je nedostajalo volje, snage ili znanja da se spriječi odnosno ne prihvati takvo izdajničko i neznačajno prepuštanje konkretnih ingerencija i kompetencija nižim organizacionim oblicima koje se u praksi drugih suverenih zemalja pojavljuju kao tipične državne atribucije, pokazat će historija. Danas gledamo, *in vivo*, kako zvaničnici iz Republike Srpske javno difamiraju državne ustanove i institucije proizvedeći permanentne krize kao modus ciljane trajne destabilizacije države. Ti isti zvaničnici vehementno izlaze u javni prostor i iznose svoj deklarirani strateški cilj koji se sastoji u secesiji entiteta i disoluciji države. Ovoj eksplicitnoj destrukciji suvereniteta države asistira tiha i implicitna permanentna djelatnost zaokruživanja i definiranja teritorija i stanovništva druge etničke skupine koja u ovoj fazi pokušava homogenizirati stanovništvo i teritorij, a na posljednjem, najvišem nivou ove političke igre zapravo će imati slične secesionističke porive. Treći subjekt je onaj koji pojavno i formalno figurira kao probosanski, unitaristički, ali koji

nikada ne preduzima odgovarajuće i racionalne protumjere na zaustavljanju svakodnevnog rastakanja i disoluciji suvereniteta države. Dvadesetogodišnja praksa je pokazala da politička elita bošnjačke etničke skupine nema namjeru izgrađivanja racionalne obrazovne infrastrukture koja bi educirala i odgojila generaciju pravnika, sociologa, etnologa, psihologa, historičara, filozofa, politologa i drugih vrhunskih eksperata koji bi mogli iz pozicije pozitivne znanosti kompetentno iznijeti borbu za povrat cjelokupnog kapaciteta bosanskog suvereniteta. Umjesto generalne mobilizacije i organiziranja obrazovanja prema najvišim svjetskim standardima, bošnjački zvaničnici afirmiraju i organiziraju jednu sramotnu, vulgarnu i nečasnu varijantu *Bologne* koja producira i distribuira samo sliku znanja bez suštinskog sadržaja i koja vodi jedino općoj debilizaciji nacije. Umjesto izgradnje kompetentnog sistema obrazovanja koje će podučavati znanju savremenog okcidenta u koji tako nespretno pokušavamo da se uključimo i koji treba nam obezbijediti garancije opstanka našeg suvereniteta, naša politička elita sve potencijale angažira na ubrzanoj izgradnji vjerske infrastrukture i širenju jednog potpuno deplasiranog znanja čiji temeljni sadržaj je duboka ezoterija. Stanje znanosti i uvida građana u njene elementarne postavke ilustrira činjenica da je u Bosni ozbiljno doveden u pitanje čak i status evolucijske teorije nakon, čega ostaje samo upitnost da li na ovim prostorima više uopće ima dugoročne nade za znanost. Van svake je sumnje to da je ovdje riječ o pogubnom utjecaju agresivne religijske edukacije, a prava opasnost je sadržana u činjenici da su njeneciljanežrtveupravo školskegeneracije koje trebaju biti budućnost države. Kakav ugled, renome i rejting u međunarodnom prostoru ima ovako postulirana država, pokazala je nevjerovatna odluka Međunarodnog suda u Haagu koji je Republici Srbiji odobrio da zatamni krunska mjesta u dokaznim materijalima koji su očigledno i nedvosmisleno dokazivali njenu krivicu. Tako je Srbija eskulpirana od krivice i kazne, a Bosna duboko ponižena i situirana u red plemenskih zajednica koje nemaju primjerenu niti pravnu nauku niti bilo kakvo racionalno sredstvo dokazivanja svojih prava. Ne može se zamisliti niti jedna ozbiljna država koju bi međunarodne instance ovako sramotno tretirale. Ali to je legitimacija naše države i nju su kreirale naše elite. Pitanje suvereniteta države BiH ovisi upravo o nivou kompetentnosti njene elite i kategorične, suverene, superiorne znanstvene odnosno uvjerljive prezentacije argumenata.

Pojmovna uvezanost suvereniteta i nacije sugerira jedini mogući pravac u kojem mora ići razmišljanje o njenoj rehabilitaciji. Najprije je neophodno razjasniti distinkciju između pojmova *narod* i *nacija*. Do promjene paradigme u tretmanu državnog suvereniteta dolazi početkom 19. vijeka, kada se težište suvereniteta pomjera sa naroda, kao etničko-političke

kategorije, prema modernijoj kategoriji nacije, kao socio-političkom pojmu. Mjesto rođenja nacije jeste Pariz i to slavne 1789. godine. Nacija kao nosilac državnog suvereniteta apstrahira etničko činstvo i kao takva ona je karakteristična za anglosaksonske i zapadne države koje su zapravo prve počele razvijati kapitalističke društvene odnose. One su naciju tretirale kao asocijaciju slobodnih građana bez etničkih purističkih imperativa, a nacija je predstavljala sinonim za državu. Naprotiv, na drugoj strani, nosioci etničke identifikacije su uvijek bile ruralne zajednice sa svojim tradicionalnim kulturnim afinitetima pa su države sa ovakvim dominantnim društvenim odnosima zadržale suverenitet utemeljen na etničkom odnosno narodnom faktoru. Ta preferencija, sama po sebi, danas predstavlja politički atavizam i potpuno je deplasirana u savremenoj zapadnoj političkoj praksi. Ona zapravo može proizvesti ozbiljne političke i međuetničke napetosti koje mogu eskalirati u krvave sukobe. Takav tipičan slučaj je primjer države BiH. Ona je i drastičan primjer etničkog inženjeringa i povijesnih falsifikata kojima je susjedna država Srbija pokušala izmanipulirati geopolitičko osvajanje tuđih teritorija. Vrhunac ove geopolitičke krvave manipulacije je bila pravosnažno dosuđena osuda Međunarodnog suda za genocid koji je počinjen nad narodom BiH.

Osporavanje i degradaciju suvereniteta države BiH susjedna država Srbija je pokušavala i planirala stoljećima. San o prekoračenju rijeke Drine devedesetih godina ona je otpočela realizirati upravo preko narodnog odnosno etničkog tretmana bosanske suverenosti. To je učinila putem falsificiranja etničke povijesne zbilje susjedne države. U čemu se sastojao falsifikat? Naime, pažljivi čitalac i minuciozni istraživač bosanske povijesti, a posebno njenog slavnog srednjovjekovnog perioda, nikada i nigdje, niti u jednom relevantnom izvoru ili artefaktu, neće uspjeti pronaći populacijsku strukturu kakvu danas imamo u BiH. To znači da sve do početka 19. vijeka u Bosni nisu postojali Srbi, Hrvati i Bošnjaci. Postojali su samo pravoslavci, katolici i muslimani, a svi su nosili zajednički naziv Bošnjani ili, zbog svoje blage naravi, dobri Bošnjani. Prema tome, u srednjem vijeku etnički kriterij u zemljici Bosni nije bio dominantni identitetski faktor, što ju je već tada činilo modernom političkom zemljom čija je populacija bila strukturirana upravo na način kako će modernizam, nekoliko vijekova poslije, formirati svoju naciju i suverenitet utemeljiti na njoj. Međutim, početkom 19. stoljeća, simultano sa općim buđenjem nacionalne svijesti u Evropi, Srbija otpočinje svoje geopolitičko sanjarenje te šalje misionare koji pravoslavni živalj prevode u Srbe. Slična manipulacija se događa sa katolicima koji preko noći postaju Hrvati, a jedini koji se ne snalaze u novim okolnostima jesu muslimani koji tek 1971. god. dobijaju svoj etnički idiom i on originalno i inventivno glasi: Muslimani. Kako saznajemo iz knjige „Balkan

bluz“, R. Mahmutćehajića, promjena naziva ove etničke skupine 1993. god. nije uzrokovana sviješću o neophodnosti distinkcije vjere i etniciteta utemeljene na elementarnim znanstvenim stavovima. Budući da su sve odluke o državi i Muslimanima donosili rigidni islamisti i mladomuslimani okupljeni oko predsjednika Izetbegovića, oni jednoglasno donose odluku o podjeli Bosne u kojoj će i oni dobiti svoju islamsku državicu. Oni odlučuju da će se njeni stanovnici zvati Muslimani, ali se uskoro pokazalo da ne mogu osnovati muslimansku državu jer to svijet neće odobriti, ali da bi svijet, a pogotovo Srbi i Hrvatikojima je osnivanje takve nakaradne državnice odgovaralo, odobrio stvaranje bošnjačke državnice.¹ Drevnu mudrost bosanske artikulacije nacije kao nadetničke kategorije ovi vjerski fanatici nisu mogli razumjeti niti akceptirati.

Dakle, od početka 19. vijeka traju srpske pripreme za derogiranje bosanskog ustava i destrukciju njenog suvereniteta, a osamdesetih godina 20. vijeka memorandumska družina otpočinje finalne, veoma ozbiljne pripreme u koje su uključene najprofesionalnije i najposobnije službe. Tu su iskusni političari, diplomati, vojni analitičari, demografi, etnolozi, historičari, logističari, sociolozi i drugi zaista kompetentni eksperti, a lavovski dio posla na pripremi agresije uradila je SANU. Cilj je samo jedan: destrukcija bosanskog suvereniteta i to najprije teorijski, a potom i faktički, vojno. Homogenizacija teritorija i stanovništva kojom će se prevazići problem tigrove kože je prvi operativni zadatak, a potom slijedi politička verifikacija i legalizacija novoformirane političke tvorevine. Destrukcija suvereniteta se imala realizirati upravo kroz rigidno insistiranje okupatora na njegovom etničkom tretmanu. Čime je u to doba raspolagala država BiH, može posvjedočiti jedan iskaz iz intervjuja Rusmira Mahmutćehajića o njegovim susretima sa predsjednikom Izetbegovićem: „Priznao mi je da se on nikada nije bavio, a niti razumio nacionalno pitanje, bavio se islamom.“² Ovaj mali fragment oslikava svu teorijsku i materijalnu bijedu, nespremnost i nekompetentnost strane koja je trebala braniti suverenitet Bosne. Šteta koja je učinjena dijeljenjem odnosno prenošenjem dijela suvereniteta na entitet dejtonskim Ustavom bitno i jako otežava rehabilitaciju izvornog bosanskog suvereniteta utemeljenog na njenoj širokoj i univerzalnoj nacionalnoj sadržini. Možda bi jedno od mogućih rješenjarevizije mogao biti snažan pokušaj insistiranja na onoj zanemarenoj i zapuštenoj građanskoj opciji, jer je i ona navedena u Ustavu. Možda je ovo minimiziranje građanske opcije uvjetovano paničnim strahom od velikog bijega članova i glasača iz etno-

¹Mahmutćehajić, Rusmir (2007) *Balkan bluz: bosanska hronika 1975–1995*, autori, Sarajevo.

²<http://semirhalilovic.blogspot.ba/2013/09/mahmutcehajic-delimustafic-je-kada-sam.html>.

nacionalističkih stranaka i opcija. Zato začuđuje potpuni izostanak kreiranja i javne prezentacije jednog novog koncepta utemeljenog na snažnoj građanskoj prisutnosti i participaciji koja bi mogla amortizirati i minimizirati etničku agresivnost. Ta bi nas orijentacija udaljila od aktuelnih pasivnih i morbidnih stanja submisivnosti, a približila onom francuskom idealu iz 1789. god. od kojeg je sve počelo. Njeni autori i inspiratori bi morale biti stranke anacionalne, građanske, liberalne i lijeve provenijencije. Da li će građani uspjeti rehabilitirati bosanski suverenitet i tako popraviti povijesnu štetu koju su načinili fanatični ljubitelji ezoterije, ostaje da se vidi u narednim godinama dok čekamo dolazak novog, najavljenog i obećanog postmodernog doba postsuvereniteta.